

Előszó

E kötet szerzői arra vállalkoznak, hogy különböző, azaz magyar, angol, francia és német nyelvű szövegtani szakirodalom feldolgozásával értékelő áttekintését adják bizonyos — hol tágabb, hol szűkebb — szövegtani terület terminológiájának.

A különféle szemléletű tudományos megközelítések talaján születő fogalmi összevetések eleget tesznek az *Officina Textologica* sorozat egyik fő törekvésének, amelyet a periodika alapítója és szerkesztője, Petőfi S. János a következőképpen fogalmazott meg az első, programadó kötetben (Petőfi 1997: 7–8):

„Ennek az eszmecsereforumnak szándékolt sajátossága kettős:

– egyrészt poliglott kíván lenni, már csak abból a meggyőződésből kiindulva is, hogy egyetlen nyelv (szövegeinek a) szövegtani-szövegnyelvészeti tulajdonságai sem ismerhetők meg a kívánt mélységig, ha azt nem nézzük legalább egy másik nyelv szemüvegén keresztül is;

– másrészt (természetesen a lehetőségek határain belül) integratív kíván lenni, amennyiben szeretné elősegíteni, hogy a különböző érdeklődésű és nyelvű kutatók a vizsgált szövegtani-szövegnyelvészeti jelenségeket közel azonos — vagy legalább explicit módon összemérhető — nézőpontból (vagy abból is) vizsgálják.”

Az *Officina Textologica* legutóbbi (15.) kötetében Petőfi S. János egyrészt a korábbi kutatási eredményeket értékelve, másrészt a szövegtani vizsgálódás időszzerű feladatait vázolja a szövegtani kutatómunka számára követendő programot ad. Ennek egyik első mozzanata a szövegtani terminológia poliglott vizsgálata. E kötet tanulmányai a szövegtani terminológia problémakörének első feltáró megközelítései, amelyek számos bizonytalanságra, tisztázandó kérdésre mutatnak rá, ezzel egyidejűleg segítséget nyújtanak a szövegtani-szövegnyelvészeti kutatóprogram további lépéseinek kijelöléséhez. A tanulmányok rendjének szándékolt szervező elve az, hogy az átfogóbb megközelítésektől haladunk a valamilyen vonatkozásban speciálisabb témák felé.

Dobi Edit a meghatározó magyar szövegtani irányzatokra összpontosítva tekinti át a legalapvetőbb terminológiai bizonytalanságokat, kérdéseket. A szövegekkel foglalkozó tudomány vázlatos történeti áttekintését a szemiotikai textológia szemléletbeli és elméleti újításainak bemutatása követi. Petőfi S. János komplexjelértelmezése számos érdekes összefüggést vet fel a szövegek reprezentációjában, illetve az összefüggőség vizsgálatában, ami az elméleti keret terminológiai sokszínűségében is megnyilvánul, és érdekes feladatokat vázol a szövegkutatás számára.

Furkó Péter a diskurzusjelölőkkel foglalkozó angol nyelvű kutatások értékelő áttekintésére vállalkozik, ami nem egyszerű feladat biztonságos alapot adó tipológia hiányában. A diskurzusjelölők többsikű jellemzése mellett szövegösszefüg-

gésbeli szerepüket vizsgálja. Szerτεágazó szakirodalom feldolgozásából származó tapasztalatainak fényében számos fogalmi bizonytalanságra, kérdésre mutat rá, amelyek tisztázása — az egységes tudományos leírás jegyében — sürgető feladat.

Csatár Péter és Haase Zsófia a német nyelvterületen végzett kutatások eredményeit dolgozzák fel, a kohézió és a koherencia jelenségére összepontosítva. Tudománytörténeti áttekintést adnak a két fogalom értelmezésének és egymáshoz való viszonyulásuknak a változásairól a transzfrasztikus, a kommunikatív-pragmatikai és a kognitív irányzat bemutatása mentén.

Kiss Sándor és Skutta Franciska francia nyelvészeti alapokon álló áttekintéséből kiderül, hogy a francia nyelvtudomány „némi késéssel fogadta be” a szövegnyelvészet meghatározó modelljeit. A szövegekkel való foglalkozás tudományát kezdetben szintaktikai, stilisztikai, illetve pszichológiai szempontok vezérelték, csak később bontakoztak ki olyan megközelítések, amelyek a mai francia szövegnyelvészet előzményeinek tarthatók. A szerzők négy ilyen irányzat jellemzésével vezetnek be a mai francia szövegtudomány bemutatását, kiemelve a pragmatikai motivációjú megközelítések térhódítását.

Szintén a diskurzusjelölők egy csoportjával foglalkozik tanulmányában Csúry István a francia nyelven megjelent szakirodalom alapján. A szerzőnek korábban, a sorozat 13. köteteként önálló értekezése jelent meg a témában, a konnektorok kutatásában említésre méltó eredményekre jutott. Jelen tanulmányának egyik központi mozzanata a diskurzusjelölők és a konnektorok közötti viszony megmutatása, valamint utóbbiak kimerítő jellemzése, támpontnak Furkó Péter e kötetbeli tanulmányát tekintve.

Nagy Andrea szintén pragmatikailag motivált témát dolgoz fel a francia szakirodalomra támaszkodva. A névmási referencia kérdése csak első megközelítésre tűnik a korreferencialitás viszonylag egyszerűen megragadható jelenségének. A szerző eltérő szemléletű megközelítések tükrében, példák elemzésével igyekszik minél részletesebb képet rajzolni a névmási referencialitás megítéléséről, a referenciális viszonyok interpretációjában felhasznált ismeretek jellegéről.

Boda I. Károly és Porkoláb Judit a szövegek egy sajátos csoportjával foglalkozik: tanulmányukban a poétikai kommunikáció jellegzetességeit mutatják be T. S. Eliot *Átokföldje* című költeménye elemzésével. A poétikai szövegek értelmezéséhez, illetve értelmező reprezentációjukhoz szükségesnek vélik az intertextualitás fogalmát különválasztani a hipertextualitás fogalmától. A szerzők érdekesen mutatnak rá arra, hogy egy szöveg hipertextuális szerveződése mennyiben módosítja a koherencia fogalmának értelmezését.

Jelen kötet tanulmányai remélhetőleg kifejezően szemléltetik a terminológiai problémák alaptermészetét, és egyidejűleg igazolják annak szükségességét is, hogy homogén szempontrendszer követve vállalkozzunk a szövegekkel való tudományos foglalkozás teljes fogalomrendszerének értékelő áttekintésére.